

Poznámky k rozhovoru *Riziká populizmu*

Grigorij Mesežnikov, Peter Goliaš, apríl 2020

Prečo populizmus ohrozuje demokraciu?

- Populizmus prináša populárne témy, ktoré ale neriešia reálne problémy v spoločnosti.
- Keďže populizmus je populárny, populisti v demokracii často získavajú veľkú politickú silu.
- Ak voľby systematicky vyhrávajú populisti, krajina začne upadať.
- Ak krajina upadá, ľudia začínajú byť frustrovaní a náchylní voliť extrémne riešenia, ktoré sú v priamom rozpore s demokraciou.

Populizmus ako určitý typ politiky sprevádza demokraciu, hoci samotný tento pojem má negatívny nádych

Charakteristické prvky populizmu:

- kritika politických elít, úradujúcich vlád
- obviňovanie všetkých ostatných z korupcie
- prezentácia vlastného „čistého“, „nepoškvrneného“ profilu
- príťažlivé sľuby
- nadbiehanie náladám verejnosti
- návrhy jednoduchých riešení pre zložité problémy

Od roku 1989 na Slovensku populistické strany vládli dovedna 18 rokov z 30 (HZDS, SNS, ZRS, Smer-SD)

Prinajmenšom v ekonomickej oblasti je často náročné odhaliť populistické sľuby a ešte náročnejšie je vysvetliť bežným ľuďom, prečo ide o populizmus.

Podľa miery škodlivosti môžeme rozlišovať ľahký a ťažký populizmus. Populizmus je pre politikov lákavý, keďže im pomáha zvyšovať popularitu. Preto musia vo verejnej debате dostávať spätnú väzbu, aby neskĺzli z ľahkého do ťažkého populizmu.

Na odhalenie populizmu sú často potrebné odborné argumenty.

Valorizácia dôchodkov = každoročné zvyšovanie dôchodkov

Deficit verejných financií = záporný rozdiel medzi príjmami a výdavkami štátneho rozpočtu, samospráv a iných verejných subjektov

Populizmus je orientovaný výlučne na súčasnosť, na okamžitú „výhodu“, o budúcnosť sa veľmi nestará

Pomocné otázky pri odhaľovaní populizmu:

- Je to reálne?
- Má na to štát peniaze?
- Nezhorší to kvalitu verejných tovarov a služieb?

- Pomáhame tým, čo to naozaj potrebujú?
- Neexistujú lepšie alternatívy?

Skúsenosti s referendumami na Slovensku sú nepriaznivé. Iba jedno referendum – o vstupe SR do EÚ v roku 2003 – bolo plátne. Všetky ostatné boli neplatné pre účasť voličov

Riziká priamej demokracie (rozhodovanie na základe hlasovania verejnosti):

- Otázka nebude položená férovo a zrozumiteľne, bude navodzovať na „želanú“ odpoveď
- Ľudia na otázku nepoznajú odpoveď, keďže ide o zložitý problém
- Ľudia vyberú populárne riešenie, ktoré môže byť škodlivé a nerieši skutočné problémy

Priama demokracia môže fungovať, ak:

- Je dost' času (aj niekoľko rokov) na verejnú debatu o výsledkoch referenda, alternatívnych riešeniach a následných návrhoch na zmenu legislatívy
- Výsledky referenda nie sú záväzné a o konečnom riešení rozhodnú na základe otvorenej a odbornej diskusie demokraticky zvolení zástupcovia verejnosti

Na Slovensku politické strany používajú referendum ako nástroj na zvýšenie vlastnej podpory. Vo Švajčiarsku by to nebolo možné

Zastupiteľská/reprezentatívna demokracia = rozhodovanie zástupcov verejnosti vybraných vo voľbách (napríklad poslancov parlamentu, členov vlády)

Prvky priamej demokracie nemôžu nahradiť kvalifikované a profesionálne demokratické vládnutie na princípoch reprezentatívnej demokracie

Ako chrániť demokraciu pred populizmom?

- Musia fungovať slobodné médiá, aby sa o populizme verejne diskutovalo
- Kľúčová je účasť odborníkov na verejnej diskusii, môže ísť o mimovládne organizácie, akademikov, zástupcov súkromných firiem aj verejného sektora a zodpovednej politickej opozície
- Vzdelávací systém by mal vychovávať ľudí schopných rozoznávať a odolávať populizmu

Obmedzenie šírenia populizmu je výzva pre demokratické programové strany, nezávislé médiá, mimovládne organizácie, vzdelávací systém a aktívnych občanov

Literatúra

INEKO publikácia z roku 2017: Demokraciu na Slovensku ohrozuje populizmus a korupcia.

<http://www.ineko.sk/clanky/demokraciu-na-slovensku-ohrozuje-populizmus-a-korupcia>

IVO publikácia z roku 2019 Spolu či proti sebe? Čo ovplyvňuje naše spolužitie, s. 42 Populizmus

<http://www.ivo.sk/8580/sk/aktuality/spolu-ci-proti-sebe?-co-ovplyvnuje-nase-spoluzitie>